

Larysa Vakhnina

National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
ORCID: 0000-0002-1030-7140

Myroslava Karatsuba

National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
ORCID: 0000-0003-4836-9264

Відзначення ювілею Максима Рильського в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

Celebrating the anniversary of Maxim Rylsky at the Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology NAS, Ukraine

Abstract:

The article is devoted to the events of the M. T. Rylsky Institute of Art History, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, dedicated to the 125th anniversary of the poet-academician Maksym Rylsky, who was its director for many years, as well as analytical coverage of the issues of the international scientific conference, which took place in Kyiv on December 28, 2020, co-organized and participated by Polish scientists.

Keywords: Maksym Rylsky, anniversary, culture, conference, Ukraine, Poland.

Мета статті: показати нове бачення багатогранної постаті поета-академіка Максима Рильського в контексті ювілейних заходів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського НАН України. Це стосується як нових

видань останніх років, так і організації міжнародної наукової конференції в Києві, що відбулася 28 грудня 2020 р.

19 березня 2020 р. виповнилося 125 років від дня народження видатного українського поета та перекладача, академіка Максима Тадейовича Рильського. Його життя та науково-організаційна діяльність були пов'язані з Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського, який з честю носить його ім'я. 1942 р. під час евакуації до Уфі Інституту українського фольклору він стає його директором, Інститут очолює до самої смерті (1964 р.). Саме з ініціативи М.Т.Рильського Інститут розширює коло своїх дослідницьких інтересів, змінюється його назва – Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. Після Другої світової війни М.Т. Рильський чимало зробив для розвитку академічної науки, був членом Президії Академії наук України, головою Українського комітету славистів, брав участь у міжнародних з'їздах славистів, сприяючи розвитку міжнародних зв'язків українських учених. Його творча та наукова діяльність залишаються в центрі уваги вчених ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. Було видано цілий ряд наукових праць, присвячених його спадщині.

Важливою подією для дослідників та шанувальників творчого доробку Максима Рильського стала Міжнародна наукова конференція *«Максим Рильський як учений та організатор науки»*, присвячена 125-річчю від дня народження Максима Тадейовича Рильського, яка відбулася 28 грудня 2020 року в ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. Серед членів оргкомітету міжнародної конференції є також меморіальний музей Максима Рильського, Благодійна організація *«Фонд Максима Рильського “Троянди й виноград”*», а також Майстерня дослідження польсько-українських літературних зв'язків на кафедрі україністики Варшавського університету, яку очолює проф., доктор філологічних наук Валентина Соболев. До організаційного комітету конференції також увійшла відомий дослідник творчості М.Т. Рильського, польський літературознавець, доктор

габілітований, ад'юнкт кафедри літературознавства Інституту неолології Університету Марії Кюрі-Склодовської у Любліні (Польща) Людмила Сірик¹.

28 грудня 2020 р. з ранкового пленарного засідання розпочала свою роботу Міжнародна наукова конференція «**Максим Рильський як учений та організатор науки**», приурочена до 125 річниці від дня народження поета й науковця. Програма конференції передбачала роботу кількох тематичних блоків доповідей, присвячених різним аспектам діяльності М. Рильського. На відкритті конференції із привітальним словом виступили організатори і шановані гості заходу, зокрема директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М.Т. Рильського академік Г.А. Скрипник, яка згодом доповнила його залученням поетичних виступів визначних українських поетів про М. Рильського протягом півгодинної перерви між пленарними засіданнями; керівник Фонду Максима Рильського «Троянди й виноград», спадкоємець поета Максим Рильський, а також директор Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського В.Л. Колесник; доцент кафедри теорії і історії мистецтв Харківської державної академії дизайну і мистецтв, кандидат історичних наук В.А. Сушко. Основний масив наукових доповідей було представлено у виступах учасників із доповідями, заявленими на двох пленарних засіданнях, тоді конференція продовжувала свою діяльність у заочному форматі, йдеться про роботу секційних засідань, із текстами виступів учасників яких можна буде ознайомитися у збірнику наукових статей, видання яких планується у прийдешньому році.

Під час перерви учасники конференції мали змогу ознайомитися із матеріалами відеогалереї портретів М.Т. Рильського з альбому, підготовленого співробітниками Інституту. До ювілею свого патрона ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України видав друком книжку «Максим Рильський в спогадах, працях

¹ L. Siryk, *Antropologichna konceptsiia liudyny v poezii kyivskykh neoklasykiv* [w:] „Narodna tvorchist ta etnolohiia”, 2, ІМФЕ, Kyiv 2020, s. 28-39.

та портретах»², спецвипуск журналу «Народна творчість та етнологія». Було представлено тематично розмаїтий матеріал, приурочений до 125-річчя від дня народження М. Рильського. Це галерея портретів і біографічних фотографій митця, добірка його поезій і наукових публікацій, спогади та творчі рецепції колег і сучасників.

Привітальні виступи скерували увагу доповідачів і слухачів на значенні творчості М.Т. Рильського в українській культурі ХХ ст., її відгомонах у різних мистецьких напрямках у столітті ХХІ, а також на творчих контактах Рильського із його визначними сучасниками.

Різні аспекти спадщини М. Рильського перебували у фокусі уваги знаних доповідачів першого пленарного засідання, робота якого тривала у першій половині дня. Так, проф. КНУ ім. Тараса Шевченка М. Стріха звернувся до вельми актуальної на сьогодні теми українізації опери у світлі діяльності М. Т. Рильського³, оперні переклади якого є гідними, аби звучати зі сцени сучасних українських театрів. Доповідач заохочував співробітників ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАНУ (далі скорочено – ІМФЕ НАНУ) до всебічного аналізу цієї проблеми.

Праця М.Т. Рильського, видана майже 80 років тому, важлива для розуміння ключових віх української історії, присвячена темі стародавнього Києва, виступала об'єктом уваги проф. кафедри україністики Варшавського університету п. Валентини Соболю.

Співробітник ІМФЕ НАНУ, доктор мистецтвознавства Л.П. Корній звернулася до теми впливу творчого середовища на формування яскравої особистості на прикладі представників родини Рильських – Тадея і Максима – і знакового українського композитора М. Лисенка. Слід відзначити цю доповідь як таку,

² *Maksym Rylskiy u spohadakh, pratsakh ta portretakh (do 125-richchia vid dnia narodzhennia)*. Albom. NASA Ukraine, IMFE im. M.T. Rylskoho. Holovnyi redaktor H. A. Skrypnyk, IMFE, Kyiv 2019, 244 s. + III il.

³ М. Strikha, *Maksym Rylskiy – perekladach opernykh libretto: literaturnyi, mystetskyi, natsiïtvorchyi vymiry*, Vidpovidalnyi redaktor V. Kuzyk, IMFE, Kyiv 2020.

що висвітлює спадкоємність традицій українського мистецтва. У певному аспекті суголосною із цією темою була й доповідь доцента Поліського університету Г. Махоріна (м. Житомир), який визначив як показову рису творчої вдачі Максима Рильського у контексті його родоводу спадкоємність любові до українського народу. Тезу було проілюстровано на прикладах із репрезентованих доповідачем ґрунтовних збірників статей і спогадів, серед них найяскравіший – «У світлі слави Рильських».

Завідувач відділу ІМФЕ НАНУ проф. Л. К. Вахніна у своїй доповіді звернулася до однієї з базових проблем сучасної славістики – значення наукової діяльності М.Т. Рильського як одного з фундаторів української славістичної науки, організатора і учасника міжнародних з'їздів славістів⁴.

Важливою складовою засідання виступає звернення доповідачів до важливого питання – особистих, творчих і наукових контактів М.Т. Рильського з вітчизняними діячами культури і науки. Так, особисті і творчі контакти Рильського із визначними науковцями доби, зокрема знаним літературознавцем О. Білецьким, були темою виступу провідного наукового співробітника ІМФЕ НАНУ Т.П. Рудої, автора книжки «Максим Рильський: грані великого таланту» (Київ, 2017)⁵. Дружні взаємини корифеїв української культури зі сфер поетичного і музичного слова М. Рильського, Дмитра й Левка Ревуцьких постають в усій повноті у ґрунтовній доповіді фахівця-музикознавця, старшого наукового співробітника ІМФЕ НАНУ В. Кузик. Суголосся геніїв М. Рильського і О. Довженка опиняється у центрі уваги виступу визначного українського кінознавця, старшого наукового співробітника ІМФЕ НАНУ С.В. Тримбача. Доповідач звертається до фактів, пов'язаних зі знайомством письменників, що відбулося понад сто років тому, аналізує значення заяв на захист

⁴ L. Vakhnina, *Do yuvileiu Maksyma Rylskoho*, Mystetstvo ta osvita, Kyiv 2020, s. 60-61.

⁵ T. Ruda, *Hrani velykoho talantu: Maksym Rylskiy – poet, perekladach, ucheniy*, Holovnyi redaktor H. A. Skrypnyk., IMFE, Kyiv 2017.

О. Довженка з боку М. Рильського, участь М. Рильського у дискусії стосовно виходу фільму «Поема про море» тощо.

До проблеми спадкоємності і близькості наукових традицій звертається провідний науковий співробітник ІМФЕ НАНУ О.О. Микитенко, простежуючи шляхи української лексикології та проблем наукового перекладу на яскравих прикладах наукових шкіл, пов'язаних із постатями М.Т. Рильського, Л.А. Булаховського і Й.А. Багмута.

На питання: чи можна інтерпретувати фільм через наратив, дає відповідь п. А. Ганжа, старший науковий співробітник Інституту української мови НАН України, звертаючись до ґрунтовного аналізу змісту і передісторії створення фільму, де представлено творчу постать М. Рильського, – «Poeta Maximus» (2008).

«Максим Рильський у відлуннях дискурсів Голосіївського парку» – у такий спосіб прозвучав творчий геній поета у світлі бачення М.Й. Хая, провідного наукового співробітника ІМФЕ НАНУ. Голосієво як місцевість-колиска, своєрідна захисна аура цієї місцевості і споруда на вулиці Грушевського (приміщення ІМФЕ НАНУ), органічно пов'язана із родиною Рильського, погляд сучасних діячів культури на творчу постать М. Рильського як «латентного дисидента» (термін запропонований у виступі) – основні творчі напрямки-тези доповідача.

Друга частина пленарного засідання розпочалася після перерви о 14.00 із доповіді проф. Київського національного університету ім. Тараса Шевченка М.К. Наенка, присвяченої участі М. Рильського як свідка у сфабрикованій справі Спільки визволення України, де планувалося засудження 45 учасників. Доповідач детально описує свідчення М. Рильського, його оцінку діяльності учасників справи – неокласиків, фігурантів «Ланки» і «ВАПЛІТЕ».

Звернення до творчої постаті Максима Рильського, відповідно до концепції висвітлення особистості на сторінках «Української музичної енциклопедії», підготовленої співробітниками ІМФЕ НАНУ, стає об'єктом уваги яскравої доповідачки, старшого наукового співробітника-музикознавця з ІМФЕ НАНУ – І. Сікорської. Своєрідним тематичним продовженням

цієї доповіді був виступ доктора мистецтвознавства, професора ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Івано-Франківськ), яка звернулася до солоспівів композиторів (детально увагу приділено музичним зразкам «Марія», «На білу гречку впали роси», «Моряк»), представників української діаспори, підготовлених на базі текстів М.Т. Рильського.

Постать М. Рильського як перекладача з сербської народної поезії виступає у руслі дослідницької уваги старшого наукового співробітника ІМФЕ НАНУ М. Карацуби. Доповідачка охарактеризувала художні переклади Рильським сербської народної поезії як досконале відтворення оригіналу в максимальному наближенні до нього щодо стилю, жанру, характеру образності, навіть при певних, неминучих перестановках – шляхом компенсації образу.

Природа і пам'ятки культури у життєтворчості М.Т. Рильського постають як «територія свободи» у ґрунтовній, прекрасно ілюстрованій слайдами доповіді старшого наукового співробітника ІМФЕ НАНУ Л. Босої.

Науковий співробітник ІМФЕ НАНУ О. Летичевська звернулася до історії листа М. Рильського з особистого архіву актриси Н. Гебдовської. Свою доповідь авторка ілюструвала фотографіями, слайдами архівних документів.

Духовні пошуки та аксіологія М. Т. Рильського опинилися у фокусі дослідницької уваги харківських гостей з Академії неперервної освіти (доповідачі В. Чуркіна, Г. Вороніна).

Християнська тематика (тема прощення, образ сонця-світла, образ Богоматері, образ гордині, образ воскресіння тощо) у поезії митця виступала об'єктом уваги молодшого наукового співробітника ІМФЕ НАНУ О. Прилепи.

Наукова співробітниця І. Лісник (ІМФЕ НАНУ) звертається до кобзарської тематики у творчості М. Рильського, аналізує думовий епос у світлі зацікавлень М. Рильського.

М.Т. Рильський і функціонування часопису «Народна творчість та етнографія» – тема останнього виступу другого

пленарного засідання, виголошена С. Василик, молодшим науковим співробітником ІМФЕ НАНУ.

Тематикою секційних засідань конференції було передбачено розгляд широкого спектру проблем народознавчого, мистецтвознавчого та культурологічного спрямування.

Зауважимо, що робота засідань проходила дуже плідно, було виголошено чимало доповідей, значення яких для розуміння творчого феномену постаті М. Рильського не варто применшувати. У конференції взяло участь чимало знаних науковців-рильськознавців, чії доповіді збагатили науковий арсенал ІМФЕ НАНУ. Серед польських вчених слід також відзначити, крім уже згаданих виступів Валентини Соболев (Варшава) і Людмили Сірик (Люблін), також цікаві доповіді Василя Назарука (Варшава) та Ярослави Коневі (Ольштин). Участь польських науковців є символічною, адже Максим Рильський відомий не тільки як майстерний перекладач «Пана Тадеуша» Адама Міцкевича, його величезні заслуги і як дослідника польської культури та українсько-польських культурних взаємин було відзначено високим званням Почесного Доктора Ягеллонського університету, а також польських державних нагород.

Модераторами конференції, яка відбувалася онлайн, були директор ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, академік Ганна Скрипник, та завідувач відділу української та зарубіжної фольклористики Лариса Вахніна.

Висновки: Хотілося відзначити високий науковий рівень конференції, висловити подяку її організаторам і найкращі побажання творчих успіхів її численним учасникам як в Україні, так і за її межами. Виголошені доповіді та наукові дискусії стануть не тільки новим внеском в дослідження спадщини видатного поета і науковця, а й відкриють для дослідників та шанувальників його творчості маловідомі чи призабуті сторінки його життєвого шляху, сприятимуть розвитку українсько-польських наукових та культурних взаємин. В інституті з нагоди ювілею М.Рильського відкрито меморіальну кімнату поета-академіка.

References

- Maksym Rylskiy u spohadakh, pratsakh ta portretakh (do 125-richchia vid dnia narodzhennia)*. Albom. NASA Ukraine, IMFE im. M. T. Rylskoho. Holovnyi redaktor H. A. Skrypnyk, IMFE, Kyiv 2019, 244 s. + III il.
- Ruda T., *Hrani velykoho talantu: Maksym Rylskiy – poet, perekladach, uchenyi*. Holovnyi redaktor H. A. Skrypnyk., Vydavnytstvo IMFE, Kyiv 2017.
- Strikha M., *Maksym Rylskiy – perekladach opernykh libretto: literaturnyi, mystet-skyi, natsiietvorchyi vymiry*. Vidpovidalnyi redaktor V. Kuzyk. IMFE, Kyiv 2020.
- Siryk L., *Antropolohichna koncepcija ludyny v poeziji kyivskikh neoklasykiv* [w:] «Narodna tvorchist ta etnologii», 2. IMFE, Kyiv 2020.
- Vakhnina L. K., *Do yuvileiu Maksyma Rylskoho*, Mystetstvo ta osvita, Kyiv 2020, s. 60-61.